

„Bolnav am fost și M-ați cercetat.”

Matei 25, 36

„Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului, și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate, se vor ierta lui. Mărturișiți-vă deci unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului.”

Iacov 5, 14-16

ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ’ αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· καὶ ἁμαρτίας ἢ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἑξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῇτε· πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη

ΙΑΚΩΒΟΥ 5, 14-16 (Thesaurus Linguae Graecae)

Cuprins

Cuvânt înainte la ediția românească	9
Cuvânt înainte	11
Abrevieri	13
Introducere	17
Izvoare bibliografice	20
Taina vindecării și Sfântul Maslu	26
Untdelemnul sfințit și <i>Euchelaion</i>	26
Capitolul I	
Liturgie și vindecare	29
1. Închinarea în duh și adevăr	29
2. Limitarea Tainei	33
3. Subiectul Tainei	51
Capitolul al II-lea	
Semnul untdelemnului sfințit	56
1. Semnificația untdelemnului	56
2. Ritualuri de ungere în Biserică	64
3. Evlavia liturgică și untdelemnul	141
4. Concluzie	157
Capitolul al III-lea	
Temelia Noului Testament	160
1. Fundamentul scripturistic pentru Sfântul Maslu	160

2. Epistola lui Iacov 5, 10-16	167
3. Aducând prezență celui absent	179
4. Concluzii	195
Capitolul al IV-lea	
Sfântul Maslu: trecut și prezent	199
1. Dezvoltări liturgice	199
2. Numărul preoților împreună-slujitori	242
3. Care este semnificația numelui?	255
Concluzii din istorie pentru prezent	263
Bibliografie.....	271

Cuvânt înainte la ediția românească

Am fost surprins să aflu că studiul meu, *The Mystery of Healing*, a atras atenția cuiva din România, fiindcă inițial s-a vrut o contribuție la o dezbatere de ordin pastoral pe o problemă locală, cu care se confruntă Biserica Ortodoxă Greacă în Statele Unite. Ediția românească omite, în mod justificat, mare parte din discuția despre problema noastră locală dar ca și în original se poate vedea că am subliniat diversitatea de expresie a Tainei Sfântului Maslu în toate Bisericile Ortodoxe din întreaga lume. Într-adevăr, intenția mea principală a fost de a scoate în evidență faptul că viața sacramentală a Bisericii Ortodoxe nu este o colecție de ritualuri „magice” sau „mecanice”, ci o celebrare doxologică a vieții noastre în comuniune cu Domnul Iisus Hristos.

Prin urmare, sunt profund recunoscător Înaltpreașfinției Sale Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, traducătorului meu, Dragoș Dâscă, și editorilor de la Doxologia pentru realizarea acestei ediții, care este în numeroase privințe superioară originalului scris pentru creștinii ortodocși greci din regiunea mea, și că au

făcut-o disponibilă pentru un public mult mai numeros. Mă rog ca această carte să aducă folos duhovnicesc cititorului.

Pr. David G. Bissias

29 august 2012

Tăierea capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul

Cuvânt înainte*

Lucrarea de față a părintelui David G. Bissias, fiu duhovnicesc și preot al Mitropoliei de Chicago, este un studiu amănunțit al Tainei vindecării. Așa cum afirmă părintele David, fără a se dori un comentariu exhaustiv al slujbei Sfântului Maslu și al textului liturgic, această carte abordează aproape fiecare aspect al Sfintei Taine a vindecării într-un fel sau altul, îndeosebi manifestarea sa istorică și liturgică din veacul Sfinților Apostoli până în ziua de azi.

În decursul istoriei, slujbei Sfântului Maslu i s-a acordat mai puțină atenție din partea scriitorilor ortodocși decât altor aspecte ale tradiției noastre ortodoxe, în ciuda popularității sale (dacă ne putem exprima astfel) în rândul credincioșilor noștri. În zilele noastre, când se manifestă o preocupare față de reînnoirea liturgică și spirituală a poporului creștin, care trăiește într-o lume atât de diferită de cea a Sfinților vechii Biserici, acordăm o mai mare atenție locului central pe care Sfânta Împărtășanie trebuie să-l ocupe în viața noastră. Am acordat o deosebită atenție semnificației botezului nostru întru Hristos, Sfintei Cununii și altor subiecte ce țin de viața duhovnicească: rugăciune, spovedanie și îndrumare duhovnicească, chiar și unor chestiuni ce țin de bioetică. În cea mai mare parte, atenția

* La ediția în limba engleză.

acordată acestor subiecte a fost centrată pe ceea ce am putea numi aspectele „practice” ale vieții noastre creștine sau pe fundamentele lor în vederea (*theoria*) înțelegătoare a Ortodoxiei. În aceste pagini, autorul a căutat să unească *theoria* cu *praxis*-ul pentru a spori modul în care înțelegem Taina vindecării.

Pe bună dreptate, părintele David nu se mulțumește să izoleze Taina vindecării de contextul său în viața Sfintei Biserici, fiind preocupat în primul rând de chestiunea pastorală, cu care se confruntă clerul. Sfinția sa a arătat conexiunile istorice și liturgice ale slujbei Sfântului Maslu cu Sfânta Euharistie, ungerea la Sfântul Botez și Sfânta Mirungere, rânduiala binecuvântării pâinilor (*Artoklasia*) de la litie, Sfânta Pocăință. Suntem de părere că a arătat, cu fidelitate față de Sfânta Tradiție, semnificația untdelemnului sfințit în viața Bisericii, confruntând anumite interpretări greșite, pe care, pe bună dreptate, le denumeste „diminuări” ale vieții noastre liturgice și sacramentale.

Fiindcă s-a scris relativ puțin despre Sfântul Maslu, autorul s-a folosit de studii ale cercetătorilor istorici, liturgiștilor, exegeților biblici, ecleziologilor și ale altora, oferindu-ne o sinteză captivantă, utilă pentru preoții și credincioșii noștri. Suntem recunoscători că la inițiativa noastră de a fi adâncit subiectul s-a oferit acest răspuns și îl felicităm pe preotul și fiul nostru duhovnicesc pentru contribuția la viața Sfintei Biserici.

† Iacob, Mitropolitul de Chicago

26 iunie 2008

Abrevieri

- ANF *Ante-Nicene Fathers: The Writings of the Fathers Down to A.D. 325*. Vol. 1-10. Roberts, Alexander, și James Donaldson (editori), Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1994. Retipărire a volumelor publicate inițial de Christian Literature Publishing Co., 1885.
- BDAG *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*. Ediția a treia. Frederick William Danker (ed.), Chicago: University of Chicago Press, 2000.
- DEE *Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος* (*Diptychs of the Church of Greece*). Publicație anuală. Atena: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Apostolic Ministry of the Church of Greece), 2001 (vol. 77), 2005 (vol. 81).
- GOA Greek Orthodox Archdiocese of America – Arhiepiscopia Ortodoxă Greacă din America, aflată sub jurisdicția canonică a Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol; anterior, „Arhiepiscopia Ortodoxă Greacă a Americii de Nord și de Sud”.
- Goar Goar, Jacobus (ed. și trad.), *Euchologion Sive Rituale Graecorum*. Veneția, Italia: Bartholomaei Javarina, 1730. Retipărire: Graz, Austria: Akademische Druck-Verlagsanstalt, 1960.
- GtEuch *Great Euchologion* (*Εὐχολόγιον τὸ Μέγα*, lit., *Great Book of Prayers*) [Moliftelnicul Mare]. Citatele sunt din edițiile lui Zervos sau Papadopoulos.
- Lampe Lampe, G.W.H. (ed.), *A Patristic Greek Lexicon*, 1987. New York, NY: Oxford University Press, 1961.
- Liddell-Scott Liddell, Henry George, și Robert Scott (editori), *A Greek-English Lexicon*. Ed. a IX-a, New York: Oxford Univ. Press, 1985.

- NPNF** *A Select Library of the Christian Church: Nicene and Post-Nicene Fathers.* Schaff, Philip, ed. Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1994. Retipărire a volumelor publicate inițial de Christian Literature Publishing Co., 1888.
- OCA** *Orthodox Church in America – Biserica Ortodoxă din America, este o Biserică autocefală. Înainte de 1971 a fost eparhia Nord-Americană a Bisericii Rusei. Autocefalia OCA nu este recunoscută de majoritatea Bisericilor Ortodoxe autocefale.*
- Pedalion** Nicodim, Monah și Ieromonah Agapios, editori. *Πηδάλιον τῆς Νοητῆς Νηὸς τῆς Μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίας*, (Pidalionul). Ediția a 7-a. Această ediție conține corecturi făcute de Înaltpreasfințitul Panteleimon K. Karanikolas, Mitropolitul Corintului. Atena, Astir, 1970.
- PG** *Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca.* 161 Vol. Migne, J.-R, ed. Paris: Gamier, 1857-1892.
- Rudder** *The Rudder of the Orthodox Catholic Church: the Compilation of the Holy Canons by Saint Nicodemus and Agapius.* Traducerea în limba engleză a Pidalionului (ediția citată mai sus) realizată de D. Cummings. A V-a ediție. Athens, Greece: John Nicolaides. Chicago, IL și în prezent: West Brookfield, MA: Orthodox Christian Educational Society, 1957.
- SCOBA** *The Standing Conference of Canonical Orthodox Bishops in America.*
- SmEuch** *Μικρὸν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον* (Small Euchologion and Aghiasmatarion; or literal: „Small Book of Prayers or Book of Sanctifications”) [Micul Moliftenic]. Ediția a noua (prima ediție în 1956). Apostoliki Diakonia, Atena, 1984.
- TME** Violakis, George, ed. *Τυπικὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας* (Typikon of the Great Church of Christ). Constantinopol, 1888. Retip. Atena: Michael I. Salliveros, n.d. (cca 1930?)

Sfântul Maslu – Taina vindecării

era să arate atât continuitatea de semnificație, cât și evoluția ceremoniei liturgice de-a lungul veacurilor⁴.

Prezentarea istorică a lui Fountoulis a fost o scurtă schiță în comparație cu cercetările a doi autori care au precedat cu câțiva ani cartea sa despre Sfântul Maslu. El îi trimite pe cititori la primul dintre acești autori, Părintele Elie Mélia, un preot ortodox care a prezentat în 1974, la Paris, un referat amănunțit despre această chestiune⁵. Nu cunosc vreo lucrare disponibilă în limba engleză scrisă din perspectivă ortodoxă care să rivalizeze cu adevărat articolul lui Mélia. Doi ani mai târziu, Părintele Casimir Kucharek, un preot greco-catolic (rutean), a publicat de acum clasicul studiu, *The Sacramental Mysteries: A Byzantine Approach*, cuprinzând două capitole despre „Ungerea bolnavilor”⁶. Desigur, cea mai mare parte a muncii de teren era finalizată cu mult înainte de anii '50 și '70. Mélia recunoaște că s-a bazat pe cercetări de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în marea lor majoritate din Rusia prerevoluționară, iar notele lui Kucharek

⁴ Ioannis Fountoulis, *Akolouthia*, Thesalonica, 1978, p. 5.

⁵ *Ibidem*, p. 25. Fountoulis citează drept surse numai lucrări ortodoxe: textul lui Trembelas, o parte din propriile articole dintre 1973 și 1975, și E. Mélia, „The Sacrament”, un studiu prezentat mai întâi la Institutul Saint Serge din Paris, intitulat inițial: „Le sacrement de l'Onction des maladies dans son développement historique et quelques considérations sur la pratique actuelle”.

⁶ Casimir Kucharek, *The Sacramental Mysteries: A Byzantine Approach*, Allendale, NJ: Alleluia Press, 1976, pp. 242-257 (cap. 21-22). Studiul lui Kucharek era la începutul anilor '90 lectură obligatorie pentru ora de liturgică de la seminar.

dezvăluie aceeași dependență⁷. Singura diferență substanțială dintre acești doi cercetători, din perspectiva obiectului meu de interes, îl reprezintă faptul că la Kucharek abordarea practicilor contemporane este extrem de scurtă.

Pur și simplu nu există mai multe surse referitoare la istoria Sfântului Maslu în tradiția creștin-ortodoxă sau, mai general vorbind, în ritul bizantin. În 1991, fostul meu profesor de liturgică de la facultate cita numai șapte lucrări atunci când veni vorba unei „discuții pe larg referitoare la Taina Sfântului Maslu”⁸. Împreună cu Kucharek, pe care profesorul meu nu l-a citat în mod direct (dar l-a recomandat studenților săi), acestea par încă a fi cele mai importante izvoare. Desigur, au mai existat și alte contribuții, de obicei

⁷ E. Mélia, *op. cit.*, p. 128. În plus față de alți specialiști ruși, Dimitrievschi reprezintă un izvor important atât pentru Mélia, cât și pentru Kucharek.

⁸ Alkiviadis C. Calivas, *Great Week and Pascha in the Greek Orthodox Church*, 1992; Brookline, MA: Holy Cross Orthodox Press. 1999, p. 131, n. 99, citând propriul articol, „The Sacramental Life”; volumul conține articolul lui Mélia; Stanley Samuel Harakas, *Health and Medicine in the Eastern Orthodox Tradition*, MN: Light and Life Publishing, Minneapolis, 1990; Paul Meyendorff, „The Anointing of the Sick: Some Pastoral Considerations”, *Saint Vladimir's Theological Quarterly*, 1991, 35:2-3; Fountoulis, *Akolouthia*; Trembelas, *Mikron Euchologion*; și Olivier M. Clement, *The Living God* (2 volume), traducere de Olga Dunlap, NY: St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, 1988. Calivas nu se referă la Kucharek (a cărui operă o cunoaște) sau la alte izvoare ne-ortodoxe. Ca și Fountoulis, Calivas pare să se refere numai la scriitorii ortodocși „contemporani”, în ciuda unei bibliografii mult mai bogate asupra subiectului.

completându-l pe Mélia și pe predecesorii săi. Un articol mai recent (2002) despre *Euchelaion* și ungere, scris de Părintele diacon Ciprian Robert Hutcheon, rezumă această lucrare contemporană și oferă lămuriri pentru concepția noastră despre ungerea ritualică în Biserica Ortodoxă⁹. Colecția de eseuri din 1993, pregătită de liturgiști anglicani, *The Oil of Gladness: Anointing in the Christian Tradition*, oferă numeroase referințe la izvoare, chiar dacă scurtele articole despre tradițiile creștine răsăritene sunt uneori incomplete¹⁰. Un alt exemplu important este studiul părintelui Stanley Harakas, *Health and Medicine in the Eastern Orthodox Tradition* (1990). După un scurt rezumat despre dezvoltarea liturgică a Sfântului Maslu, el oferă o explicație rezonabilă în privința motivului pentru care această evoluție a luat o turnură deosebită începând cu secolul al XX-lea, chestiune trecută cu vederea sau necunoscută atât lui Kucharek, cât și lui Mélia, dar și celor dependenți de aceștia doi¹¹. John J. Ziegler, dintr-o perspectivă romano-catolică, abordează, de asemenea, „marea importanță pastorală, liturgică și teologică” a „Tainei ungerii” în cartea sa din 1987, *Let Them Anoint the Sick*, însă concluziile noastre sunt foarte diferite. Alte contribuții importante

⁹ „The *Euchelaion* – Mystery of Restoration: Anointing in the Byzantine Tradition”, *Worship*, 76:1 (2002), pp. 25-42.

¹⁰ Editorii volumului sunt Martin Dudley și Geoffrey Rowell. Pentru studiul meu din ansamblul de articole contribuția lui Sebastian Brock despre tradiția greacă a fost deosebit de folositoare. Vezi, de asemenea, recenzia acestui volum scrisă de Shippee, *Journal of Early Christian Studies* 4.1 (1996), pp. 116-118.

¹¹ Revin la aceasta în capitolul al IV-lea.

se regăsesc în studii despre alte subiecte, precum slujba de botez sau de înmormântare¹².

Istoria Sfântului Maslu nu este singura mea preocupare. Istoria nu îngăduie decât o înțelegere mai bună a împrejurărilor actuale ce privesc modul în care gestionăm moștenirea tradițiilor și obiceiurilor noastre ortodoxe. Practicile liturgice contemporane, textele, teologia pastorală și sacramentală, ecleziologia și chiar tradiția canonică a Bisericii, toate acestea sunt factori în demersul meu. Evident, sunt îndatorat multor cercetători și studiilor lor, fiindcă lucrarea mea a fost o încercare de a alcătui o sinteză. Cititorul avizat ar putea de asemenea recunoaște influența altor autori ortodocși pe care nu-i citez în mod direct, dar cărora le sunt la fel de îndatorat. Mai puțin vizibile, dar nu mai puțin importante au fost îndrumările și sugestiile ierarhului meu, Înaltpreasfinția sa Iacob, Mitropolitul de Chicago, care a avut bunăvoința să scrie o prefață la acest studiu.

Am preferat să îl trimit pe cititor la surse (a) din autori creștin-ortodocși; (b) în limba engleză; (c) suficient de accesibile pentru a fi folosite în cadrul unei munci de documentare suplimentare și personale. Trebuie să-mi exprim mulțumirea față de Bibliotecile Universității Notre-Dame (South Bend, Indiana) și Universității din Chicago pentru că mi-au îngăduit accesul la o colecție importantă de materiale despre ritul ortodox sau bizantin care sunt în prezent epuizate sau

¹² E.g. Velkovska, în „Funeral Rites”, descrie ungerea trupului și a mormântului cu „untdelemn sfințit”, subiect pe care îl voi trata în capitolul al II-lea.